ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੫੬ [ਆਦਿ ਅੰਗ ੬੧੭]

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੀਅਨ ਕੋ ਦਾਤਾ ਸਿਮਰਤ ਸਭ ਮਲੁ ਖੋਈ ॥ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਭਗਤਨ ਕਉ ਬਰਤਨਿ ਬਿਰਲਾ ਪਾਵੈ ਕੋਈ ॥੧॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪਿ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥ ਜਾ ਕੀ ਸਰਣਿ ਪਇਆਂ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਬਾਹੁੜਿ ਦੂਖੁ ਨ ਹੋਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਵਡਭਾਗੀ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪਰਾਪਤਿ ਤਿਨ ਭੇਟਤ ਦੁਰਮਤਿ ਖੋਈ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਧੂਰਿ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ਬਾਛੈ ਜਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਪਰੋਈ ॥੨॥੫॥੩੩॥

ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗਣੀ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਲਗਭਗ ੮ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਝਲਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ੧. ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ "ਕੁੱਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਕੌਣ ਹੈ?" ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ:

ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੀਅਨ ਕੋ ਦਾਤਾ

ਸਾਰੇ ਜੀਅਨ=ਜੀਵਾਂ, ਕੋ=ਦਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦਾਤਾ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅਬਿਨਾਸੀ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਭੀ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ:

ਯਥਾ— **੧. ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਚਲੁ ਅਜੋਨੀ ਸੰਭਉ ਪੁਰਖੋਤਮੁ ਅਪਾਰ ਪਰੇ ॥** [ਸਵਈਏ ਮਃ ੪ ਕੇ ਅੰਗ ੧੪੦੫]

੨. ਅਬਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ॥ [ਗਉੜੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੨੮੨]

ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਦੂਸਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ "ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਲਾਹੁਣ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਸਾਧਨ ਹੈ?" ਉੱਤਰ:

ਸਿਮਰਤ ਸਭ ਮਲੁ ਖੋਈ ॥

ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ "ਸਿਮਰਤ=ਸਿਮਰਤੀ-ਯਾਦਾਸ਼ਤ-ਸੰਕਲਪ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ ਇਸਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਖੋਈ=ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।" ਪ੍ਰਸ਼ਨ: "ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ। ਕਿਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?" ਹਜੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ "ਜੋ ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਉਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।"

ਯਥਾ— **੧. ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥** [ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਗ ੪]

੨. ਮੰਨੁ ਧੋਵਹੁ ਸਬਦਿ ਲਾਗਹੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਹਹੁ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ [ਰਾਮਕਲੀ ਮਃ ੩, ਅੰਗੁ ੯੧੯]

ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਦੇ ਧੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਧੋਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਬਸਤਰ ਮੈਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਮੈਲ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਮੈਲ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਸਤਰ ਦਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ ਇਕ ਸੁਭਾਵਕ ਗੱਲ ਹੈ। ਫਿਰ ਮੈਲ ਦੇ ਭੀ ਕੁਝ ਦਰਜੇ ਹਨ। ਖਤਰਨਾਕ ਅਤਿ ਦਰਜੇ ਦੀ ਮੈਲ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਮੈਲ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਥਿੰਧਾਈ ਭੀ ਸੰਮਿਲਤ ਹੋਵੇ। ਥੰਧੇ ਬਸਤਰ ਦੀ ਮੈਲ ਕਢਣੀ ਬਹੁਤ ਕਰਨ ਹੈ ਤੇ ਬਸਤਰ ਉੱਜਲ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਕ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੱਤਾ:—

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਯਥਾ— **ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣਿ ਪਾਹੁ ॥**

[ਸੋਰਠਿ ਕੀ ਵਾਰ ਮਃ ੩, ਅੰਗ ੬੫੧]

ਖੰਨਲੀ=ਇਸਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਕੁਣਯਤੈਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਨੱਤਾ" ਭੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਪੜਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੇਲੀ ਕੋਹਲੂ ਪੂੰਝਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਸਨੂੰ ਉੱਜਲ=ਚਿੱਟਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਉ=ਸੈਂਕੜੇ ਵਾਰ ਧੋਆਂ ਪਾਈਏ ਤਾਂ ਭੀ ਉਹ ਉੱਜਲ=ਚਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਲ ਖਤਰਨਾਕ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਲ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਖਤਰਨਾਕ ਸਟੇਜ ਹੈ ਪਰ ਜੇਕਰ ਉਸ ਬਸਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ-ਨੱਤੇ ਭਾਵ ਖੰਨਲੀ ਨੂੰ ਮਸਾਲਾ ਲਗਾ ਕੇ ਭੱਠੀ 'ਤੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਜਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਭੀ ਇਕ ਬਸਤਰ ਹੈ, ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਦੇਖਣ-ਸੁਣਨ-ਚਿਤਵਨ ਤੋਂ, ਪਾਪ ਕਰਮ, ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਅਤਿਅੰਤ ਕਾਲਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾ ਦੀ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪ ਮੈਲ ਨੇ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਸਿਆਹ ਕਾਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ ॥

[ਸੋਰਿਠ ਕੀ ਵਾਰ ਮਃ ੩, ਅੰਗ ੬੫੧]

ਬਸਤਰ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲੋਂ ਤਨ ਦੀ ਮੈਲ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਕਈ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਤਨ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਅਤਿਅੰਤ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਮੈਲੇ ਮਨ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪਹਿਚਾਨ ਮੈਲੀ ਚਿਤਵਨੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਸਿਮਰਨ-ਭਜਨ, ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਇਸ ਮਨ ਦਾ ਨਾ ਟਿਕਣਾ ਇਸ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਲੇ ਮਨ ਦੀ ਕੀਤੀ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਫਿਰ ਇਹ ਇਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਬੁਝਾਰਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਲੇ ਮਨ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਜਿਥੇ ਸਾਧਨ, ਸਿਮਰਨ ਦਸਿਆ ਹੈ ਉਥੇ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਭੀ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਲਾਹੁਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਲਈ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਧ ਕਰੇ, ਫਿਰ ਸੁਧ ਮਨ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਨਾਨਕ ਇਸੁ ਮਨ ਕੀ ਮਲੁ ਇਉ ਉਤਰੈ ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਇ ॥**

[ਸੋਰਠਿ ਕੀ ਵਾਰ ਮਃ ੩, ਅੰਗ ੬੫੦]

ਇਸ ਮਨ ਦੀ ਰਾਗ: ਦਵੈਸ਼ ਵਾ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪ ਮੈਲ ਇਉਂ ਉਤਰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਸਾੜਨਾ ਕਰੇ। ਇਸ ਮਨ ਰੂਪੀ ਬਸਤਰ ਵਿਚ ਪਾਪਾਂ ਵਾ ਰਾਗ ਦਵੈਸ਼ ਰੂਪ ਮੈਲ ਹੈ ਤੇ ਹੰਗਤਾ ਵਾ ਨਾਸਤਕ ਭਾਵਨਾ ਰੂਪ ਥਿੰਧਾਈ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸਤਸੰਗਤ ਦੀ ਭੱਠੀ 'ਤੇ ਦੇਹ ਰੂਪ ਮੱਟੀ ਨੂੰ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਫੂਕ ਕੇ ਜਪ ਤਪ ਦੇ ਸੇਕ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰ ਸਿਖਿਆ ਰੂਪ ਮਸਾਲਾ ਪਾ ਕੇ ਉਕਤਾਂ ਜੁਗਤਾਂ ਦੀ ਥਾਪੀ=ਮੋਗਰੀ ਲੈ ਕੇ, ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਘਚੱਲੇ ਦੇ ਕੇ ਕਾਲੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁਧ ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਜੇ ਕੋਈ ਬਾਹਰਲੇ ਕਰਮ ਕਰੇ ਜੈਸਾ ਕਿ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਦੇਹ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਕਰ ਲੈਣਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਮਨ ਸੁਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਮੈਲੇ ਮਨ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਵੀ ਮੈਲੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੈਸਾ ਕਿ:

ਯਥਾ— **ਮਨਿ ਮੈਲੇ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈਲਾ ਤਨਿ ਧੋਤੈ ਮਨੁ ਹਛਾ ਨ ਹੋਇ ॥** [ਵਡਹੰਸ ਮਃ ੩, ਅੰਗ ੫੫੮]

ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਯਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਯਤਨ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਲਏ ਪਰ ਮਨ ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ:

ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਇਹ ਬਿਧਿ ਜੇ ਲਖ ਜਤਨ ਕਰਾਏ ॥੩॥ [ਸੋਰਠਿ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੬੪੨]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਮਨ ਨੂੰ ਧੋਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਭੀ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਬਸਤਰ ਨੂੰ ਧੋਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਫਰਕ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਾਹਰ ਭਾਵ ਅਸਥੂਲ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਇਹ ਮਨ ਧੋਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਸੂਖਮ ਹੈ। ਬਸਤਰ ਧੋਣ ਵਾਲਾ ਜੇਕਰ ਅਨਾੜੀ-ਅਣਜਾਣ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸੁੱਕੇ ਬਸਤਰ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾਬਣ ਰਗੜੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਇਉਂ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲਹੇਗੀ, ਮੈਲ ਨੂੰ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬਸਤਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹਿਸਾ ਸੁੱਕਾ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਪੂਰਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਭਿਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁੱਕੇ ਬਸਤਰ 'ਤੇ ਸਾਬਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਭਿਜੇ ਬਸਤਰ 'ਤੇ ਸਾਬਣ ਦਾ ਅਸਰ ਤੁਰੰਤ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਤੇ ਸਾਬਣ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਬਸਤਰ ਮੈਲ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤਵ ਸੁਧ ਸਰੂਪ, ਨਿਰਮਲ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਰੂਪੀ ਬਸਤਰ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਭਿੱਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਮਨ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ, ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਸਾਬਣ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਪਾਣੀ, ਨਾਮ ਰੂਪ ਸਾਬਣ ਦੀ ਮੈਲ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਇਕ ਪ੍ਰਬਲ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਨਿਸਚੇ ਦਾ ਪਟੜਾ, ਉਕਤਾਂ ਜੁਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਕੀਆਂ, ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਘਝੱਲੇ, ਜਪ ਤਪ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ ਦਾ ਸੇਕ ਦੇ ਕੇ ਮਨ ਮੈਲ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰਮਲ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥** [ਆਸਾ ਮ: ੩, ਅੰਗ ੪੪੧]

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਕਿਸ ਕੋਲ ਹੈ ? ਉੱਤਰ : ਜੋ ਨਾਸ ਰਹਿਤ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋਲ ਹੈ।

ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਭਗਤਨ ਕਉ ਬਰਤਨਿ

ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਨਿਧਾਨ=ਖਜਾਨਾ ਹੈ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਬਰਤਨਿ=ਵਰਤ-ਵਰਤਾਵਾ ਉਸੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ— ਕੀ ਉਸਨੂੰ ਹਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਉੱਤਰ :

ਬਿਰਲਾ ਪਾਵੈ ਕੋਈ ॥੧॥

ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਪਾਵੈ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਿਰਲਾ=ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪਦ ਹੈ : ਵਿਰਲਾ=ਅਲੱਗ, ਵੱਖ-ਵੱਖ, ਕੋਈ-ਕੋਈ, ਕੋਈ ਇਕ, ਥੋੜ੍ਹੇ। ਯਥਾ—੧. ਬਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਪਾਵੈ ਭੇਦੁ ॥ [ਆਸਾ ਮ: ੧, ਅੰਗ ੩੫੨] ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਬੂਝੈ=ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਗ=ਜੁੜਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

ਬਿਰਲਾ ਕੋਊ ਪਾਵੈ ਸੰਗੁ ॥ [ਗਉੜੀ ਮ: ੫, ਅੰਗ ੨੯੦]

ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪਿ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੋਪਾਲ ਸਰੂਪ ਹਨ। ਸੋਈ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਹੈ ਇਉਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਇਕ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਜਾਣ ਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਕਰ।

ਯਥਾ— ੧. **ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੁ ਹੈ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥** [ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ: ੫, ਅੰਗ ੫੩]

੨. **ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੋ ਜਾਣੁ ॥** [ਗੋਂਡ ਮ: ੫, ਅੰਗ ੮੬੪]

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਸੁਖ ਕਿਸ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ?

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਜਾ ਕੀ ਸਰਣਿ ਪਇਆਂ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਬਹੁੜਿ ਦੂਖੁ ਨ ਹੋਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਹ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਜਾ ਕੀ=ਜਿਸ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਪਿਆਂ ਬਾਹੁੜਿ=ਮੁੜ ਕੇ ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭੈੜੀ ਮਤ=ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਸ਼ੈਣੀ ਬੁੱਧੀ ਖਤਮ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :

ਵਡਭਾਗੀ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪਰਾਪਤਿ ਤਿਨ ਭੇਟਤੁ ਦੁਰਮਤਿ ਖੋਈ ॥

ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਤਸੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ ਹੀ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੈ ਵਾ : ਵੱਡਾ ਪਨ ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਹੰਕਾਰ ਭਾਗੀ=ਭੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਸੰਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਐਸੇ ਸਾਧ=ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਭੇਟਤ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦੁਰਮਤਿ=ਭੈੜੀ ਮਤਿ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਪੁੱਤਰ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਡਿਆਈ, ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਉਚ ਪਦਵੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਹੈ, ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ! ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਪਰ ਦੱਸੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਦੁਰਮਤਿ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਵਿਚ ਦੁਰਮਤ ਨਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. **ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਸੰਗਤਿ ਪਾਵਹਿ ॥ ਭਾਗਹੀਨ ਭ੍ਰਮਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵਹਿ ॥**
ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਸਤਸੰਗੁ ਨ ਲਭੈ ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ਜੀਉ ॥
[ਮਾਝ ਮਃ ੪, ਅੰਗ ੯੫]

ਨੋਟ—ਮੱਤ ਚਾਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ੧. **ਮਨਮਤਿ**। ੨. **ਅਨਮਤਿ**। ੩. **ਦੁਰਮਤਿ**। ੪. **ਗੁਰਮਤਿ**।

੧. ਮਨਮਤਿ—ਆਪਣੇ ਹੀ ਮਨ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਮਗਰ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ, ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ ਸੋਚਣ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਜੈਸਾ ਮਨ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਵੈਸਾ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਨ ਮਤੀਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਇਹ ਭੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਤਿਆਗਣਾ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਤਿਆਗਹੁ ਹਰਿ ਜਨ ਏਹਾ ਬਾਤ ਕਠੈਨੀ ॥** [ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਃ ੪, ਅੰਗ ੮੦੦]

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦੀ ਮਤ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਣਾ ਕਰੋ :

ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਤਿਆਗੀਐ ਸੁਣੀਐ ਉਪਦੇਸੁ ॥ [ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੮੧੪]

੨. ਅਨਮਤਿ—ਅਨ ਨਾਮ ਹੋਰ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਸਿਖਿਆ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਜੈਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ ਹੀ ਮਗਰ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਅਨਮਤੀਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਨਮਤੀਆ ਕਦੇ ਭੀ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ :

ਯਥਾ— **ਕਬੀਰ ਡੂਬਹਿਗੋ ਰੇ ਬਾਪੁਰੇ ਬਹੁ ਲੋਗਨ ਕੀ ਕਾਨਿ ॥** [ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ ਅੰਗ ੧੩੭੩]

੩. ਦੁਰਮਤਿ—ਤੀਜੀ ਦੁਰ=ਭੈੜੀ ਮਤ ਭਾਵ ਨਸ਼ੇ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ, ਪਾਪਾਂ ਵਾਲੀ ਮੱਤ ਦਾ ਨਾਮ ਦੁਰਮਤ ਹੈ। ਇਹ ਮੱਤ ਇਕ ਅਗਨੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਦੁਰਮਤਿ ਅਗਨਿ ਜਗਤ ਪਰਜਾਰੈ ॥ [ਗਉੜੀ ਮਃ ੧, ਅੰਗ ੨੨੫]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਦੁਰਮਤੀਆ ਵਿਚ ਹਰਣਾਖਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਪਹਿਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:

ਦੁਰਮਤਿ ਹਰਣਾਖਸੁ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ॥ [ਗਉੜੀ ਮਃ ੧, ਅੰਗ ੨੨੪]

੪. **ਗੁਰਮਤਿ—**ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨੇ ਮੱਤਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਮੱਤਾਂ ਚਲਾਏਮਾਨ ਹਨ। ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਚੱਲ ਮੱਤ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਅਚੱਲਤਾ ਬਖ਼ਸ਼ਦੀ ਹੈ:

ਯਥਾ— **ਗੁਰਮਤਿ ਮਤਿ ਅਚਲੁ ਹੈ ਚਲਾਇ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥** [ਬਿਹਾਗੜੇ ਕੀ ਵਾਰ ਮਃ ੩, ਅੰਗ ੫੪੮]

ਗੁਰਮਤਿ ਮਨੂਆ ਅਸਥਿਰੁ ਰਾਖਹੁ ਇਨ ਬਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਓਈਐ ॥

[ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੩੩੨]

ਇਉਂ ਇਸ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੱਤ ਵਿਚੋਂ ਸਤਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮੱਤਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਧਾਰਨਾ ਕਰੇ।

ਤਿਨ ਕੀ ਧੂਰਿ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ਬਾਛੈ
ਜਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਪਰੋਈ ॥੨॥੫॥੩੩॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਦਾਸ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਨੂੰ ਬਾਛੈ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਪਰੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਭੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਖੀ—ਇਕ ਵਾਰ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਪਾਰਬਤੀ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਉੱਚਾ ਜਿਹਾ ਥੇਹ ਜਿਸ ਉਤੇ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਬਿਰਛ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ ਸ਼ਿਵਜੀ ਭਗਵਾਨ ਪਾਰਬਤੀ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਕੇ ਆਪ ਉਸ ਉੱਚੇ ਥੇਹ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਪਾਰਬਤੀ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਚਿਤਵਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਦੇਵ ਕਿਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਥੇਹ 'ਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਸ ਬਿਰਛ ਹੇਠ ਪਤੀ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੇ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਦੀ ਧੂੜੀ ਮਸਤਕ 'ਤੇ ਮਲਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਪਾਰਬਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ੰਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ। ਵਾਪਸ ਆਉਣ 'ਤੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਆਪ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ? ਤਾਂ ਸ਼ਿਵਜੀ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਇਸ ਬਿਰਛ ਹੇਠ ਕਿਸੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ ਨੇ ੧੦੦ ਸਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਰੋ ਕੇ ਰਖਿਆ ਕਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬਿਸਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਜ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਸਰੀਰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗ ਕੇ ਇਹ ਮਿੱਟੀ ਇਕ ਮਹਾਨ ਤੀਰਥ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਇੱਛਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਪਾਰਬਤੀ ! ਤੂੰ ਭੀ ਆਪਣਾ ਮਸਤਕ ਸਫਲਾ ਕਰ, ਉਸ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਤਪ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ। ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਬਦ ਦੀ ਅਖ਼ੀਰਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਰੱਤੜੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਲੈਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹ ॥

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੫੭ [ਆਦਿ ਅੰਗ ੬੧੯]

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਮਰੀ ਗਣਤ ਨ ਗਣੀਆ ਕਾਈ ਅਪਣਾ ਬਿਰਦੁ ਪਛਾਣਿ ॥ ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੇ ਕਰਿ ਅਪੁਨੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਰੰਗੁ ਮਾਣਿ ॥੧॥ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਦ ਮਿਹਰਵਾਣ ॥ ਬੰਧੁ ਪਾਇਆ ਮੇਰੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹੋਈ ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੀਉ ਪਾਇ ਪਿੰਡੁ ਜਿਨਿ ਸਾਜਿਆ ਦਿਤਾ ਪੈਨਣੁ ਖਾਣੁ ॥ ਅਪਣੇ ਦਾਸ ਕੀ ਆਪਿ ਪੈਜ ਰਾਖੀ ਨਾਨਕ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੁ ॥੨॥੧੬॥੪੪॥

ਇਸ ਮੁਖਵਾਕ ਦੁਆਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾ ਰਹੇ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਆਦਿਕ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੱਸੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਢੰਗ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਦੱਸੋ ਜੀ। ਹਜ਼ੂਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਜਗਿਆਸੂ ਮੁਖ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਮਿਹਰਵਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਖਵਾਕ ਦੇ ਅਰਥ ਅਨਵੇਂ ਨਾਲ ਰਹਾਉ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੇ :

ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਦ ਮਿਹਰਵਾਣ ॥

ਸਾਹਿਬੁ=ਮਾਲਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਸਾਚਾ=ਸਤ ਸਰੂਪ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਨਾਸਵਾਨ ਹੈ ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬ ਕਿਹਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸੰਸਾਰੀ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਯਥਾ— **ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥** [ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਗ ੧]

ਸੱਚਾ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੀ ਸੱਚ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਜੁਗ ਆਦਿ ਰਚੇ ਗਏ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਤ ਸਰੂਪ ਸਿਧ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਭੀ ਸੱਚਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਭੀ ਸਤ ਸਰੂਪ ਹੀ ਰਹੇਗਾ, ਭੂਤ-ਭਵਿੱਖ-ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਜੋ ਬਦਲੇ ਨਾ ਅਤੇ ਜਿਸਦਾ ਨਾਸ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸੱਚ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਿਬ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਝੂਠ-ਛਲ ਫਰੇਬ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਦੇਖਦਿਆਂ-ਦੇਖਦਿਆਂ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਢੇਰੀ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਾਹਿਬ ਦਿਸਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਸੁਆਹ ਦੀ ਢੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— **ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚੁ ਨਾਇ......** [ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਗ ੨]

ਉਹ ਸਾਹਿਬੁ=ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਸੱਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਸੱਚਾ ਭਾਵ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ :

ਯਥਾ— **੧. ਸਚੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਸਚੇ ਸਚੁ ਨਾਇਆ ॥** [ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮ: ੪, ਅੰਗ ੩੦੧]

੨. ਤੂੰ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਿਫਤਿ ਸੁਆਲਿਉ ਜਿਨਿ ਕੀਤੀ ਸੋ ਪਾਰਿ ਪਇਆ ॥ [ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਮ: ੧, ਅੰਗ ੪੬੯]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

੩. ਇਉ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸਚੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਸਚੀ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥
[ਆਸਾ ਮਃ ੩, ਅੰਗ ੪੪੨]

੪. ਸਾਹਿਬ ਤੁਲਿ ਨ ਸਾਹਿਬੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਸਚਾ ਸਾਈਂ।
[ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ ੩੯ ਪਉੜੀ ੨੧]

ਸਦ ਮਿਹਰਵਾਣ :
ਸਦ=ਹਮੇਸ਼ਾਂ-ਨਿੱਤ-ਸਦਾ ਹੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਮਿਹਰਵਾਨ ਸਰੂਪ ਹੀ ਹੈ। ਮਿਹਰਵਾਨ ਪਦ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦਿਆਲੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ।

ਯਥਾ— **੧. ਮਿਹਰਵਾਨ ਕਿਰਪਾਲ ਦਇਆਲਾ ਸਗਲੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਏ ਜੀਉ ॥**
[ਮਾਝ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੧੦੩]

੨. ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਸਾਹਿਬੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ॥
[ਤਿਲੰਗ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੭੨੪]

੩. ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਬਖਸਿੰਦੁ ਆਪਿ ਜਪਿ ਸਚੇ ਤਰਣਾ ॥
[ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੩੨੩]

੪. ਮਿਹਰਵਾਨ ਮਧੁਸੂਦਨ ਮਾਧੌ ਐਸੀ ਸਕਤਿ ਤੁਮ੍ਾਰੀ ॥ [ਬਸੰਤੁ ਮਃ ੧, ਅੰਗ ੧੧੯੦]

ਹੁਣ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਅਰਥ : ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਹਮਰੀ ਗਣਤ ਨ ਗਣੀਆ ਕਾਈ ਅਪਣਾ ਬਿਰਦੁ ਪਛਾਣਿ ॥

ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਸਾਡੇ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ, ਜਪ ਤਪ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਯਥਾ— **ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਧਰਮੁ ਨ ਕਮਾਇਆ ॥ ਸੇਵਾ ਸਾਧ ਨ ਜਾਨਿਆ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥**
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਮ ਨੀਚ ਕਰੰਮਾ ॥ ਸਰਣਿ ਪਰੇ ਕੀ ਰਾਖਹੁ ਸਰਮਾ ॥ [ਆਸਾ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੧੨]

ਜੇ ਨਿਰੇ ਪੁੰਨ ਹੋਣਗੇ ਫਿਰ ਵੀ ਦੇਵ ਦੇਹੀ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਮਿਲ ਸਕੇਗੀ, ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਔਗੁਣ :

ਯਥਾ— **੧. ਜੇਤਾ ਸਮੁੰਦੁ ਸਾਗਰੁ ਨੀਰਿ ਭਰਿਆ ਤੇਤੇ ਅਉਗਣ ਹਮਾਰੇ ॥**
ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਕਿਛੁ ਮਿਹਰ ਉਪਾਵਹੁ ਡੁਬਦੇ ਪਥਰ ਤਾਰੇ [ਗਉੜੀ ਮਃ ੧, ਅੰਗ ੧੫੬]

੨. ਲੇਖੈ ਕਤਹਿ ਨ ਛੂਟੀਐ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਭੂਲਨਹਾਰ ॥
ਬਖਸਨਹਾਰ ਬਖਸਿ ਲੈ ਨਾਨਕ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰ ॥ [ਗਉੜੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੨੬੧]

੩. ਕਾਗਦ ਲੇਖਾ ਜੌਂ ਕਰੇ, ਕਹਾਂ ਪੁਜਾਵੌ ਨਾਥ ॥
ਔਗੁਣ ਮੇਰੇ ਬਖਸ਼ੀਏ ਮਾਥੇ ਧਰੀਏ ਹਾਥ ॥ [ਭਾਵਰ ਸਾਂਮ੍ਰਿਤ ਦੋਹਰਾ ੬੧]

ਹੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ! ਸਾਡੇ ਔਗਣਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਾ ਕਰੋ, ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਔਗਣਾਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਉਗਣੀ ਭਰਿਆ ਸਰੀਰੁ ਹੈ ਕਿਉ ਸੰਤਹੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥ [ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਃ ੪, ਅੰਗ ੩੧੧]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਆਪਣਾ ਬਿਰਦੁ=ਧਰਮ ਵਾ ਸੁਭਾਅ-ਪ੍ਰਤੱਗਿਆ ਪਛਾਨਣਾ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਧਰਮ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਜੋ ਸਰਣਿ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਕੰਠਿ ਲਾਵੈ ਇਹੁ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਦਾ ॥** [ਬਿਹਾਗੜਾ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੫੪੪]

ਇਹ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਕਦੀਮਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ :—

੧. **ਸਰਨਿ ਪਰੇ ਕੀ ਰਾਖੁ ਦਇਆਲਾ ॥** [ਗਉੜੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੨੬੦]

੨. **ਭਗਤ ਵਛਲ ਜਦ ਮੈ ਸੁਣਿਓ ਤਬ ਮੈ ਦੀਨੋ ਰੋਇ ॥**
ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਜਬ ਹਰ ਸੁਣਿਓ ਰਹਿਓ ਭਰੋਸੈ ਸੋਇ ॥ [ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ]

੩. **ਭਗਤ ਵਛਲ ਸੁਨਿ ਹੋਤ ਹੌਂ ਨਿਹਾਲ ਰਿਦੈ,**
ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਸੁਨਿ ਆਸਾ ਉਰਧਾਰਿ ਹੌਂ ॥ [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕਬਿੱਤ ਅੰਗ ੫੦੩]

੪. **ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਬਿਰਦੁ ਪਛਾਨਉ ਭੂਲੇ ਸਦਾ ਪਰਾਨੀ ॥** [ਸੋਰਠਿ ਮਃ ੯ ਅੰਗ ੬੩੩]

ਜਿਵੇਂ ਸਧਨੇ ਭਗਤ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਤੇ ਆਪਣਾ ਬਿਰਦ ਪਛਾਣਿਆ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਰਖਿਆ ਕਰੋ।

ਸਾਖੀ—ਇਕ ਫ਼ਕੀਰ ਤਪ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕਈ ਬਰਸ ਤਪ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਠਨ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਕੰਦ ਮੂਲ ਖਾ ਕੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਫ਼ਕੀਰ ਪੱਥਰ ਦੀ ਇਕ ਵੱਡੀ ਸਿਲਾ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਤਪ ਕਰਦਾ ਸੀ ਇਥੇ ਹੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਇਕ ਬੱਕਰੀਆਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਅਯਾਲੀ, ਜੋ ਬੱਕਰੀਆਂ ਚਾਰਦਾ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ, ਉਹਨਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਭੀ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਜਾਗਿਆ। ਸੰਤ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾ! ਅਦਲ ਕਰੀਂ, ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਪ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲੇ, ਪੁੰਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੰਨ ਦਾ। ਉਸ ਫ਼ਕੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਜਪ ਤਪ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ :

ਯਥਾ— **ਅਨਿਕ ਤਪਸਿਆ ਕਰੇ ਅਹੰਕਾਰ ॥**
ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਅਵਤਾਰ ॥ [ਗਉੜੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੨੭੮]

ਇਹ ਤਪੱਸਿਆ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਦਲ ਕਰੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਪੁੰਨੀ ਹਾਂ, ਬਾਕੀ ਲੋਕ ਪਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ, ਮੈਂ ਪੁੰਨੀ ਹਾਂ ਇਸ ਲਈ ਸਵਰਗ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹਾਂ। ਉਧਰ ਵਿਚਾਰਾ ਅਯਾਲੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਜੇ ਆਪ ਅਦਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਆਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਛੁਟ ਸਕਾਂਗਾ। ਮੇਰੇ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਔਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਾ ਕਰਨੀ ਜੀ ਤੇ ਫਜਲ ਕਰਨਾ। ਅਖੀਰ ਕੁਦਰਤੀ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਇਕੱਠੇ ਛੁੱਟ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਗਏ ਤਾਂ ਫ਼ਕੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਦਲ=ਨਿਆਂ ਕਰੋ ਜੀ ਪਰ ਇਕ ਹੋਰ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ। ਪੁੱਛਿਆ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪੱਥਰ ਦੀ ਸਿਲਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇਹ ਸੰਤ ੧੨ ਸਾਲ ਤਪ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਤੇ ਨਿਆਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ੧੨ ਸਾਲ ਇਸ ਦੇ ਹੇਠ ਰਹੀ ਤੇ ਇਹ ਮੇਰੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰਿਹਾ ਤੇ ਹੁਣ ਮੈ ੧੨ ਸਾਲ ਇਸਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰਹਾਂ ਤਾਂ ਫ਼ਕੀਰ ਕੁਰਲਾ ਉਠਿਆ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇਹ ਹੀ ਅਦਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਅਦਲ ਮੰਗਿਆ ਤੇ ਮੈ ਅਦਲ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਯਾਲੀ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ। ਪੁੱਛਿਆ, ਕਿ ਤੂੰ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ? ਇਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਫਜਲ=ਮਿਹਰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜਾਹ! ਤੇਰੇ ਲੇਖੇ ਨਿੱਬੜੇ ਤੇ ਤੂੰ ਮੁਕਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਤੇਰੇ ਤੇ ਫਜਲ ਹੋਇਆ।

ਯਥਾ— **ਧਰਮ ਰਾਇ ਦਰਿ ਕਾਗਦ ਫਾਰੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਲੇਖਾ ਸਮਝਾ ॥**
[ਜੈਤਸਰੀ ਮਃ ੪, ਅੰਗ ੬੯੮]

ਫਕੀਰ ਪਛਤਾਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਅਯਾਲੀ ਮੂਹਰੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਸਮਝ ਆਈ। ਇਸ ਲਈ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅਉਗਣ ਨਾ ਦੇਖੋ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ ਜੀ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਆਪ ਦੀ ਸਰਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹੋ।

ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੇ ਕਰਿ ਅਪੁਨੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਰੰਗੁ ਮਾਣਿ ॥੧॥

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿਰਪਾ ਰੂਪੀ ਹੱਥ ਦੇ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਲਏ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਸਦਾ ਸਦਾ-ਹਮੇਸ਼ਾਂ-ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰੰਗੁ=ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਾ ਵਾ :—ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਆਪਣੇ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਹੱਥ ਦੇ ਕਰਕੇ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਜੂਨਾਂ ਤੋਂ ਰੱਖ ਲਏ ਹਨ, ਉਹ ਸਦਾ ਸਦਾ=ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ-ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਮਾਣਦੇ ਹਨ ਵਾ : ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪੀ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ।

ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਦ ਮਿਹਰਵਾਣ ॥

ਉਹ ਤ੍ਰੈ ਕਾਲ ਅਬਾਧ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਬਿਰਤੀ ਕਰਕੇ ਸਾਹਿਬੁ=ਮਾਲਕ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਯੱਕੇਵਾਨ, ਗੱਡੀਵਾਨ ਆਦਿਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਮਿਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੈ।

ਨੋਟ : ਇਸ ਪੰਗਤੀ ਦੇ ਅਰਥ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਬੰਧੁ ਪਾਇਆ ਮੇਰੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹੋਈ ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ॥ਰਹਾਉ॥

ਜੋ ਮਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕਰਕੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ

ਯਥਾ— **ਕੋਟਿ ਜੋਰੇ ਲਾਖ ਕ੍ਰੋਰੇ ਮਨੁ ਨ ਹੋਰੇ॥ ਪਰੈ ਪਰੈ ਹੀ ਕਉ ਲੁਝੀ ਹੇ॥**

[ਗਉੜੀ ਮ: ੫, ਅੰਗ ੨੧੩]

ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸੰਤੋਖ ਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋਕ ਦਈਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਰੂਪ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਸਨ, ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹਾ ਪਾ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰਬ=ਸਾਰਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਭਾਵ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਕਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਵਾ : ਸਾਰੀਆਂ ਸਲੋਕ, ਸਰੂਪ, ਸਮੀਪ, ਸੂਜ ਆਦਿ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਜੀਉ ਪਾਇ ਪਿੰਡੁ ਜਿਨਿ ਸਾਜਿਆ ਦਿਤਾ ਪੈਨਣੁ ਖਾਣੁ ॥

ਜਿਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਜੀਉ=ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਪਾ ਕੇ ਪਿੰਡੁ=ਅਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਸਾਜਿਆ ਹੈ ਫੇਰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ, ਬਸਤਰ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਹੈ :

ਯਥਾ— ੧. **ਅੰਨੁ ਖਾਣਾ ਕਪੜੁ ਪੈਨਣੁ ਦੀਆ ਰਸ ਅਨਿ ਭੋਗਾਣੀ॥**
ਜਿਨਿ ਦੀਏ ਸੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਪਸੂ ਹਉ ਕਰਿ ਜਾਣੀ॥ [ਗਉੜੀ ਮ: ੪, ਅੰਗ ੧੬੭]

੨. **ਪਹਿਲੋ ਦੇ ਤੈਂ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਹਾ॥ ਪਿਛੋ ਦੇ ਤੈਂ ਜੰਤੁ ਉਪਾਹਾ॥** [ਮਾਝ ਮ: ੫, ਅੰਗ ੧੩੦]

੩. **ਪੋਖਤ ਹੈ ਜਲ ਮੈ ਥਲ ਮੈ ਪਲ ਮੈ ਕਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਮ ਬਿਚਾਰੈ॥**
ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਦਇਆ ਨਿਧਿ, ਦੋਖਨ ਦੇਖਤ ਹੈ ਪਰ ਦੇਤ ਨ ਹਾਰੈ॥

[ਦਸਮ, ਅੰਗ ੩੪]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਅਪਣੇ ਦਾਸ ਕੀ ਆਪਿ ਪੈਜ ਰਾਖੀ ਨਾਨਕ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੁ ॥੨॥੧੬॥੪੪॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਪੈਜ=ਇੱਜ਼ਤ ਆਪ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਸਦ=ਸੈਂਕੜੇ ਵਾਰ ਬਲਿਹਾਰ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਸਾਖੀ—ਕਿਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਪਾਸੋਂ ਇਕ ਰਾਜੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਪਰਜਾ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਉਪਰ ਭੀੜ ਬਣ ਜਾਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਅਫਸਰ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਵਜੀਰ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਾਂ ਫੌਜ ਨੂੰ ਭੇਜਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦਾ ? ਆਪ ਕਿਉਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ? ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਸਦਾ ਉੱਤਰ ਫਿਰ ਕਿਤੇ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਲੱਕੜ ਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬੁੱਤ ਰਾਜੇ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਰਗਾ ਬਣਵਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਇਕ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸਭਾ ਲਗਵਾਈ। ਉਧਰ ਗੋਲੀ ਨੂੰ ਸਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਭਾ ਭਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਲੱਕੜ ਦਾ ਬੱਚਾ ਲਿਆਈਂ। ਜਦੋਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸਭਾ ਭਰ ਗਈ ਤਾਂ ਗੋਲੀ ਲੱਕੜ ਦਾ ਬੱਚਾ ਕਿਸੇ ਕੱਪੜੇ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਲੈ ਆਈ। ਸੰਤਾਂ ਨ ਅੱਗੋਂ ਹੀ ਉਠ ਕੇ ਉਹ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਰਾਜਾ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਸਫਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਬੱਚਾ ਵਗਾਹ ਕੇ ਤਲਾਬ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਣੇ ਕੱਪੜੇ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਫੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਲੱਕੜ ਦਾ ਬੁੱਤ ਹੱਥ ਆਇਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਪਰ ਉਹ ਬੁੱਤ ਬਾਹਰ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੱਪੜੇ ਭਿੱਜ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਰਾਜਾ ਜੀ ! ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ! ਆਪ ਕਿਉ ਛਾਲ ਮਾਰੀ ?" ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੇਰਾ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਚੇਤਾ ਹੀ ਨਾ ਰਿਹਾ।" ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਦਾ ਚੇਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਯਥਾ— ੧. **ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥**
ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥੧॥
ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ ਦਿਖਾਵੈ ॥ [ਆਸਾ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੪੦੩]

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹ॥

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com